

FONTOSABB BÉR- ÉS KERESETARÁNY VIZSGÁLATOK

Ulreich
József

AZ ANYAGI TERMELES során előállított nemzeti jövedelem egyéni fogyasztási alapjának elosztása általában a végzett munka arányában történik. A végzett munka arányai nem mindig és nem feltétlenül esnek egybe a munkadíjak arányaival. Ennek oka az, hogy egyrészt a kifejtett munka egyszerű és bonyolult munkából tevődik össze, amelynek összemérése megnyugtató módon még nem megoldott, másrészt a gazdaság gyorsütemű, arányos fejlődése, a munkaerőhelyzet, a munkaerő elosztása és esetenként szociális szempontok megkövetelik a munkadíjak arányainak a végzett munka arányaitól való tudatos eltérítését.

A gazdaságirányítás új rendszerében a korábbi központosított bér-gazdálkodást rugalmasabb, vállalati szintű bér-gazdálkodás váltotta fel, ahol a vállalati dolgozók átlagbéreinek és különösen átlagkeresetének a növelése a részesedési alap alakulásától függ.

EZ A RUGALMASABB BÉRGAZDÁLKODÁS a munka szerinti elosztás szempontjából azt jelenti, hogy azonos mennyiségű és minőségű végzett munkát a különböző nyereségtömeget elért vállalatok különbözőképpen ismerik el, amely a bérek és keresetek fokozottabb differenciálódását és ennek következményeként a munkaerő fluktuációját eredményezi vállalatok és ágazatok között.

Az előzőekben használt átlagbér, átlagkereset kifejezések a közgazdasági szakirodalom és a hétköznapi szóhasználat széleskörűen használt fogalmai, de az egyes kifejezések használata gyakran nem következetes. A továbbiakban *Lökös János*¹ által javasolt megfogalmazást használjuk és átlagbér alatt a bérköltségeként elszámolt tételeknek a statisztikai állománycsoportok egy főjére jutó összegét értjük. Az átlagkereset fogalmát az egy főre jutó bér és részesedés értelemben használjuk.

A névleges (nominális) bérek, keresetek színvonalának hosszú időszakokra vonatkozó dinamikus vizsgálata a fogyasztói árszínvonal változása miatt nem ad egyértelműen értelmezhető eredményt. A bér és kereseti arányok vizsgálatánál azonban a fogyasztói árszínvonal változása figyelmen kívül hagyható.

A BÉRARÁNYOK VIZSGÁLATA szempontjából alapvetőek azok az arányok, illetve az arányváltozások tendenciája, amelyek a különböző bonyolultságú és ezért különböző szakértelmet követelő munkák díjazása között állnak fenn. Ilyen arány a műszaki és adminisztratív alkalmazottak és a munkások béreinek az aránya.

Az 1. táblázat adataiból látható, hogy a műszaki és adminisztratív alkalmazottak havi átlagbére és a munkások havi átlagbéreinek a hányadosa az állami iparban, az állami gazdaságokban és erdőgazdaságokban fokozatosan csökkent az elmúlt húsz évben. A táblázat erdőgazdasági műszaki alkalmazottaira vonatkozó adattal kapcsolatban megjegyezzük, hogy a valóságban ez az arány kisebb,

¹ A bér és kereseti arányok néhány metodikai kérdése. Munkaügyi Szemle XV. évf. 5. sz. 15–17. old

1. táblázat

Év	Műszaki			Adminisztratív		
	alkalmazottak átlagbére a munkásátlagbérek százalékában az állami					
	iparban	gazdaságokban	erdőgazd.-ban	iparban	gazdaságokban	erdőgazd.-ban
1950	178	231	267	117	178	283
1957	159	156	163	92	119	139
1960	156	165	162	94	126	129
1964	153	159	157	94	115	118
1970	159	154	142	100	108	109

mert a munkásállománycsoport átlagbére az állandó és időszakos dolgozók bérének átlagolásából származik és mivel az iparban dolgozó időszakos munkások aránya nem jelentős, a helyes arányokat az erdőgazdasági állandó dolgozók átlagbéréhez való viszonyítás jelentené. Az 1970. évre vonatkozó bérarányt így kiszámítva azt kapjuk, hogy az erdőgazdasági műszaki alkalmazottak bére átlagosan 26 százalékkal haladja meg az állandó munkások bérét.

A **BÉRARÁNYOK KIEGYENLÍTŐDÉSI TENDENCIÁJA** mögött az a tény húzódik meg, hogy az alkalmazotti bérek emelkedése elmaradt a munkásbérek emelkedésétől.

A bér- és keresetarányok vizsgálatának egy másik területe az azonos állománycsoportba tartozó dolgozók ágazatok közötti bérarányának elemzése. Ide vonatkozó adatainkat a 2. táblázat tartalmazza.

2. táblázat

Év	Az állami					
	iparban			gazdaságokban		
	foglalkoztatottak átlagbére az erdőgazdaságiak bérének százalékában					
	munkások	műszakiak	adminisztr.	munkások	műszakiak	adminisztr.
1950	255	170	169	149	129	94
1957	168	164	92	129	124	110
1960	145	139	106	119	121	117
1964	131	128	102	109	111	107
1970	109	122	100	108	118	106

A táblázat adataiból látható, hogy az ipari munkások átlagbére 1950-ben 155 százalékkal haladta meg az erdőgazdasági munkások átlagbérét. Ez a különbség 1970-re 9 százalékra csökkent le, ami azt jelenti, hogy az erdőgazdasági munkások átlagbérnövekedése a szakképzett munkásgárda kialakulásával meghaladta az ipari munkások bérnövekedését. Az 1950. évi viszonylag nagy különbség bizonyos mértékig azzal is magyarázható, hogy akkoriban az erdőgazdasági munka még erősen idényjellegű volt. Az állami gazdaságok munkásainak viszonylatában a különbség nem volt olyan nagy, azonban a kiegyenlítődéssé folyamata itt is megfigyelhető.

A műszaki állománycsoportba tartozó dolgozók átlagbérének alakulásában is hasonló tendencia figyelhető meg. 1970-ben az ipari műszaki alkalmazottak átlagbére 22 százalékkal haladta meg az erdőgazdasági műszakiak átlagbérét.

Az állami gazdaságokra vonatkozóan 1970. évre ugyanez 18 százalék, azaz az állami gazdaságokban foglalkoztatott műszaki állománycsoportba tartozó dolgo-

zók átlagbére 18 százalékkal haladta meg az erdőgazdasági műszaki állománycsoport átlagbérét.

Az adminisztratív alkalmazottakra vonatkozó képet a táblázat harmadik része szemlélteti. Megállapítható, hogy a különbség nem olyan éles mint a műszaki állománycsoport esetében.

Az előzőekben a statisztikai állománycsoportok átlagbéreinek az arányait vizsgáltuk, összehasonlítva azokat az ipari és állami gazdasági átlagbérekkel. 1968 óta, amióta a vállalati érdekeltég alakításában a korábnál lényegesen nagyobb jelentőségre tett szert a nyereség tömegének az alakulása, a vállalati nyereségrészesedés jelentős keresetdifferenciáló tényezővé vált.

AZ ERDŐGAZDASÁGI ALAPBÉR, bér- és keresetarányokat mutatja be 3. táblázatunk az 1970. évi adatok alapján, ahol 100 százaléknak vettük az állandó munkások részére kifizetett értékeket. A táblázat adataiból látható, hogy a ré-

Új döntő-közelítő gépet hoz piacra a finn VALMET OY cég

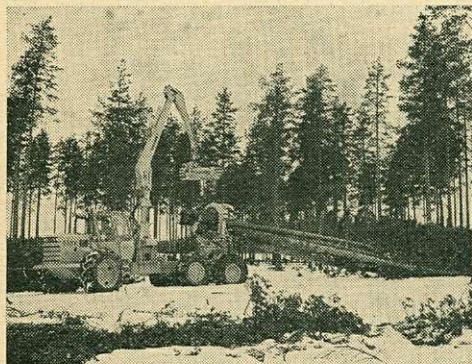
A VALMET OY sokoldalú erdészeti gépsora új döntő-közelítő géppel egészült ki. Ennek köszönhetően most a cég gyártásprogramjában teljesen zárt a fakitermelés gépesített folyamata. A gép a Pika—50 processzorral együtt fog dolgozni, s vele együtt alkot majd egy munkaegységet.

Finnországban egyre inkább törekszenek a döntés gépesítésére. A teljesen gépesített fakitermelés ma még csak 0,5%-a az összesnek. Az előrejelzések szerint ez az arány 1975-ben már 5%-ot fog kitenni. A gépesítés fokozására ösztönöz a munkabéreköltségek erőteljes növekedése, valamint a szűkös munkaerő kínálat.

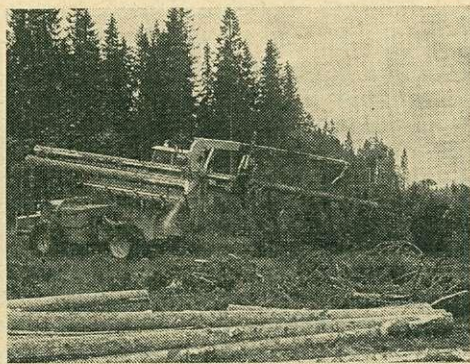
A 880—KK döntő- és közelítőgép alapgépe a kengyellel ellátott VALMET OY erdei vontató, amelynek alvázára hidraulikus tartót és egy döntőberendezéssel ellátott rakodódarut szereltek. A döntőszerkezet hidraulikusan működtetett láncfűrészrészről áll. Ezzel mintegy 50 cm vastagságig terjedő törzsek dönthetők.

A hidraulikus tartónak befogadóképesége 2 m², karjai elektromos vezérléssel hidraulikusan működtethetők.

A döntő-közelítő gép dönt és koronával együtt közelíti a törzseket a Pika—50 processzorhoz, amely azután a gallyazást és darabolást végzi. Más megoldásban a döntő-közelítő a koronás törzseket további feldolgozásra az alsórakodóra viheti.

880—KK döntő-közelítő aggregát

Pika—50 gallyazó-daraboló processzor

szesedési alaptól anyagi ösztönzés címén kifizetett összegek állománycsoportok közötti keresetdifferenciálási hatása a műszakiak és állandó munkások között nem éri el az ipari műszakiak és munkások bérei között fennálló arányt. Az iparban foglalkoztatott műszakiak és munkások bárányára az 1. táblázat adatai alapján ugyanis 159 százalék, ugyanezen két állománycsoport keresetaránya az erdőgazdaságban 140 százalék.

Bár táblázataink magukon viselik az átlagszámok kifejező erejének a korlátait, mégis úgy gondoljuk, hogy azok szemléltetik az erdőgazdasági bérpolitika elmúlt húsz évének eredményeit és egyben felhívják a figyelmet a megoldandó problémákra is.

3. táblázat

Állomány- csoportok	Alapbér	Bér	Kereset
	állandó munkások 100%		
Időszaki m.	82	70	67
Műszaki	132	126	140
Adm.	106	95	102
Kisegítő	75	75	77

AZ ANYAGI ÖSZTÖNZÉS fogalmát sokszor csak a béren felüli juttatások célszerű odaítéléséhez kapcsolják és megfélekednek arról, hogy ide tartozik a bérek ösztönző hatású differenciálása is. Az egyes dolgozók közötti bérdifferenciálás sokat emlegetett akadálya volt eddig az alapbér-rendszer adta viszonylag szűk keret. Az 1973. január 1-től érvénybelépő új bértarifa ezt megszüntette és ezáltal lehetőséget biztosít a vállalatok számára olyan besorolás és bérdifferenciálás megvalósítására, amely elősegítheti az anyagi ösztönzésben rejlő lehetőségek erőteljesebb kibontakozását. A vonatkozó rendelet csak a lehetőséget teremti meg, a szükséges pénzeszközök előteremtése a vállalati gazdálkodás eredményességén múlik. A lehetőségek fokozatos valóráváltása körültekintő elemzésen alapuló, hosszabb időszakra szóló vállalati bérpolitika kialakítását teszi szükségessé. Ennek a megalapozásához a saját bérügyi helyzet elemzésén kívül számításba kell venni a potenciálisan rendelkezésre álló munkaerő vonzási körzetébe tartozó más üzemek várható fejlődését is.

ÖSSZEFOGLALÁSUL megállapíthatjuk, hogy a különböző szakképzettséget igénylő munkák díjazása közötti kiegyenlítődési folyamat az elmúlt húsz évben az erdőgazdaságban is végbement. A munkásbérek növekedése meghaladta a műszakiak béreinek növekedését. Az anyagi érdekeltségben rejlő lehetőségek fokozottabb mértékű kihasználása megköveteli az alapbérek, bérek és keresetek állománycsoportok közötti és egyénenkénti erőteljesebb differenciálását.

Улreich, Я.: ВАЖНЕЙШИЕ ИЗУЧЕНИЯ СООТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТОЙ И ЗАРАБОТКОМ

За прошедшие 20-летия и в лесном хозяйстве Венгрии происходил уравнивающий процесс между премированием работ различных специальностей. Рост заработной платы рабочих превысил зарплату технического состава. Создание материальной заинтересованности требует ещё большую дифференциацию зарплат по составным группам и отдельным лицам.

Ulreich, J.: INVESTIGATIONS ON WAGE AND INCOME PROPORTIONS

The levelling off of the wages between the different qualifications has taken place also in the Hungarian forestry in the last twenty years. The wage of the workers has risen more rapidly than the salary of the technicians. In a system based on the material interest of the individuals, however, greater differentiation of the earnings between the different groups (workers, technicians, administrators) and the individuals of the employed people is needed.